

ביאורים

אלפי ספרים בעניינים שונים נכתבו בעולם בידי אנשים טיפשים. אמנם יש זקנים שמתעסקים שנים רבות בלימוד אותם הספרים, אבל אין זה הופך את מה שכתוב באותם הספרים לדברי חכמה, ואף לומדי ספרים אלו אינם חכמים בהכרח. חכמים לימדונו: 'אל תסתכל בקנקן אלא במה שיש בו', ולכן עלינו לברר את הנחות היסוד שעליהן נשען כל מחבר ספר לפני שניגשים להוכחות שלו לדבריו. מלאכה זו דורשת עמל גדול, ורוב העולם אינו יכול לעמוד בה. מראהו החיצוני של הספר וכן קדמוניותו מעוררים בנו נטייה לייחס אמינות גם לתוכן ולהנחות היסוד של הספר, אף על פי שאין המחבר מברר את הנחותיו מצד עצמן. למראהו החיצוני של הספר מתווספת העובדה שרבים התעסקו בספרים קדמונים אלו, ובודאי אותם המתעסקים לא עשו כן לחינם.

הרמב"ם חוזר פעמים רבות על כך שהפנייה אל הכוכבים היא פנייה אל ההבלים, וכשלא פונים לקב"ה דרך השכל, נגרמים קלקולים רבים. העברה החמורה ביותר בתורה, עבודה זרה, מבוססת על כך שהאדם פונה לדברים שאין בהם ממש, חסרי חיות וכוח פעולה. בניגוד לכך קיום המצוות נועד לקדם את העולם ולתקנו יותר ויותר בכל תחומי החיים. מצוות רבות אשר אפשר היה לחשוב כי ניתנו בלא טעם, מתבארות היטב לאחר הכרת אופני העבודה הזרה של אותה עת, לכן חשוב גם לנו לברר היום מהן טעויותיהם של עובדי עבודה זרה ומאמיני ההבלים שבכל דור. תוצאה מיידית של הפנייה אל ההבלים היתה חורבן הבית הראשון, וזאת מפני שעסקו בהבלים במקום ללמוד את שיטות הלוחמה המפותחות של התקופה.

הצורך בדחיית דעות של עבודה זרה תמיד ישנו, כי גם אם לא משתחווים לעצים ואבנים בפועל, על כל פנים נותר משהו מצורת המחשבה הזו הסוברת שהעולם אינו מנוהל ומושגח בידי הבורא. המצוות המתנגדות לעבודה זרה עניינן לרשום בנו ובעולם את האמונה בה' ובהשגחתו על כל הברואים.

הרחבות

• מזלות

גזרת הפוכבים, כלומר שיידע ממנה אדם מה שעתידי להיות בעולם. הרמב"ם כותב שלמד את גזרת הכוכבים ושכל הדברים הללו הם דברי טפשות. אמנם מצאנו בין רבותינו הראשונים דעה אחרת: הר"ן מסביר את השפעת המזלות על האדם: "ומפני זה אמרו [נדה טז]: המלאך הממונה על ההריון לילה שמו, נוטל את הטיפה ומניחה לפני הקדוש ברוך הוא, ואומר טיפה זו מה תהא עליה, חכם או טפש, עשיר או עני, אבל צדיק ורשע לא קאמר (- לא אמר המלאך). הנה ביארו שהחכמה והעושר תלויים במזל כפי רגע ההריון והלידה, לא הצדק והרשע. וזהו שאמרו שם גם כן בשבת [קנו: ר' חנינא אומר מזל מחכים מזל מעשיר ויש מזל לישראל, ר' יוחנן אומר אין מזל לישראל. הנה ביארו שהחכמה והעושר תלויים במזל, ואפילו ר' יוחנן מודה בזה, שאף על פי שאומר אין מזל לישראל, אין כונתו לומר שלא יהיה המזל פועל בדברים האלה, אבל הכוונה שעל ידי תפלה וצדקה ישתנה מזלו לטובה" [דרשות הר"ן הדרוש השמיני]. ישנם דברים שאינם תלויים באדם עצמו - התכונות המולדות שלו. אדם שנולד עם מזל יצליח באותם תחומים שעליהם נגזר עליו, ואם לא שפר עליו מזלו לא יועילו לו מעשיו והשתדלותו. רבי יוחנן חולק על זה, ואומר שגם את התכונות המולדות והכשרונות הטבעיים של האדם אפשר ליהודי לשנות, על ידי תפילה וצדקה. בכל מקרה, כולם מודים שרק האדם בוחר האם להיות צדיק או רשע, ואין הדבר תלוי במזלו.

לעילוי נשמת אליהו בן מנחם מנדל ז"ל
לעילוי נשמת ר' מנחם עזריה בן הרב יצחק הכהן ז"ל

לא כל דבר כתוב
הוא אמת

וְכִן צְרִיכִים אַתֶּם לִידַע, שְׁכַבְר חֲבָרו הַטְּפָשִׁים אֲלֵפֵי סְפָרִים^ו בְּהַבֵּל וְרִיק, וְכַמָּה אֲנָשִׁים גְּדוֹלִים בְּשָׂנִים, לֹא בְּחֻמָּה, אֲבָדוּ כָּל יְמֵיהֶן בְּלִמּוּד אֹתָן הַסְּפָרִים, וְדָמוּ שְׂאוֹתֵן הַהֶבְלִיּוֹת חֻמּוֹת, וְעָלָה עַל לִבָּם שֶׁהֵם חֻכְמִים מִפְּנֵי שִׁידְעוּ אֹתָן הַחֻמּוֹת. שֶׁהַדָּבָר שֶׁטּוּעִין בּוֹ רַב הַעוֹלָם אוֹ הַכֵּל, אֲלָא אֲנָשִׁים יְחִידִים, הַשְּׂרִידִים אֲשֶׁר ה' קוֹרָא, הוּא דָּבָר שֶׁאֵינִי מוֹדִיעַ אֲתַכֶּם: הַחֲלִי הַגְּדוֹל וְהָרַעָה הַחוּלָה, שֶׁכָּל הַדְּבָרִים שֶׁיִּמְצָא אָדָם כְּתוּבִים - יַעֲלֶה עַל לְבוֹ בְּתַחֲלָה שֶׁהֵם אֲמֵת, וְכָל שֶׁכֵּן אִם יִהְיוּ סְפָרִים קְדְמוֹנִים. וְאִם נִתְעַסְקוּ אֲנָשִׁים רַבִּים בְּאוֹתָן הַסְּפָרִים, וְנִשְׂאוּ וְנִתְנוּ בֵּהֶן - מִיָּד יִקְפֹּץ דַּעַתוֹ שֶׁל גִּמְהָר שֶׁאֵלּוּ דְבָרֵי חֻמָּה, וַיֹּאמֶר בְּלָבוֹ: וְכִי לִשְׁקֵר עָשָׂה עֵט סוֹפְרִים, וּבְחֻמָּה נִשְׂאוּ וְנִתְנוּ אֵלּוּ בְּאֵלּוּ הַדְּבָרִים?

וְזוֹ^ו הִיא שְׂאֵבְדָה מְלֻכּוֹתֵנוּ, וְהַחֲרִיבָה הִיכְלָנוּ, וְהִגִּיעַתְנוּ עַד הַלּוּם, שְׂאֵבְדָתֵנוּ חֻטְאוֹ וְאֵינָם, לְפִי שֶׁיִּמְצָאוּ סְפָרִים רַבִּים בְּאֵלּוּ הַדְּבָרִים שֶׁל דְּבָרֵי הַחוּזִים בְּכּוֹכְבִים - שֶׁדְּבָרִים אֵלּוּ הֵן עֵקֶר עֲבוּדָה זָרָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוּ בְּהַלְכוֹת עֲבוּדָה זָרָה - טַעַם וְנִהוּ אַחֲרֵיהֶן, וְדָמוּ שֶׁהֵן חֻמּוֹת מִפְּאֻרוֹת, וְשִׂישׁ בֵּהֶן תּוֹעֵלָת גְּדוּלָה, וְלֹא נִתְעַסְקוּ לֹא בְּלִמּוּד מְלַחְמָה וְלֹא בְּכּוּשׁ אֲרָצוֹת, אֲלָא דָּמוּ שְׂאוֹתֵן הַדְּבָרִים יוֹעִילוּ לָהֶם, וּלְפִיכָף קָרָאוּ אֹתָם הַנְּבִיאִים סְכָלִים וְאֵילִים. וְדָאִי סְכָלִים הֵיוּ, וְאַחֲרֵי הַתְּהוּ אֲשֶׁר לֹא יוֹעִילוּ הַלְכוּ.

דַּעַן רְבוּתִי, שֶׁאֵינִי חַפְשֵׁתִי בְּדְבָרִים אֵלּוּ הַרְבֵּה, וְתַחֲלַת מַה שֶׁלְּמַדְתִּי הִיא חֻמָּה זֹאת שֶׁקוֹרְאִין אֹתָהּ גְּזֵרַת הַכּוֹכְבִים, כְּלוּמֹר שִׁידַע מִמֶּנָּה אָדָם מַה שֶׁעֵתִיד לְהִיּוֹת בְּעוֹלָם^ו, אוֹ בְּמַדִּינָה זֹאת, אוֹ מַה יֵּאָרַע לְאִישׁ זֶה כֹּל יְמָיו. וְגַם קָרָאתִי בְּעֵינַי עֲבוּדָה זָרָה כְּלָה, כְּמַדְמָה לִי שֶׁלֹּא נִשְׂאָר חֲבֹר בְּעוֹלָם בְּעֵינַי זֶה בְּלִשׁוֹן עֲרָבִי, שֶׁהִעֲתִיקוּ אֹתָן מִשְׂאָר לְשׁוֹנוֹת, עַד שֶׁקָּרָאתִי אֹתוֹ וְהִבְנֵתִי עֵינָיו וַיִּרְדְּתִי לְסוֹף דַּעַתוֹ. וַיִּמְאֹתֵן הַדְּבָרִים נִתְבָּרַר לִי טַעַם כָּל הַמְּצוּוֹת שִׁיעֲלָה עַל לִבִּי אָדָם שֶׁאֵינֶן דְּבָרִים שִׂישׁ לָהֶן טַעַם, אֲלָא גְּזֵרַת הַכְּתוּב. וְכַבֵּר יֵשׁ לִי חֲבֹר גְּדוֹל^ו בְּעֵינַי זֶה בְּלִשׁוֹן עֲרָבִי, בְּרָאִיוֹת בְּרוּרוֹת עַל כָּל מִצְוָה וּמִצְוָה. וְלֹא לִכְף הַצְּרָכָנוּ עֲתָה, וְאֵינִי חוֹזֵר לְעַנְיֵן שֶׁשְּׂאֵלְתֶם.

אמונה בחושים
בכוכבים הביאה
לחורבן

הרמב"ם למד את
חכמת הכוכבים